

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.10.2016, sp. zn. 31 Cdo 2674/2014, ECLI:CZ:NS:2016:31.CDO.2674.2014.1

Číslo: 14/2018

Právní věta: Ujednání ve znění: „V případě, že nebude dodržena splatnost faktury vycházející ze smluvních podmínek, bude dofakturována částka poskytnuté slevy k plné úhradě inzerce,“ je dostatečně určitým ujednáním o smluvní pokutě.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 19.10.2016

Spisová značka: 31 Cdo 2674/2014

Číslo rozhodnutí: 14

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Smluvní pokuta

Předpisy: § 300 obch. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalobkyně zrušil rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 6 Cmo 287/2012, a věc vrátil Vrchnímu soudu v Praze k dalšímu řízení.

I. Dosavadní průběh řízení

1. Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 17. 4. 2012, č. j. 21 ECm 36/2011-136, uložil žalované povinnost zaplatit žalobkyni částku 19 557 Kč s úrokem z prodlení ve výši 7,75 % ročně od 26. 7. 2011 do zaplacení (výrok pod bodem I), co do částky 187 654,20 Kč s příslušenstvím žalobu zamítl (výrok pod bodem II) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok pod bodem III).

2. Soud prvního stupně vyšel z toho, že mezi účastníky není sporné, že žalovaná si u žalobkyně objednala uveřejnění cílené inzerce v tisku, že žalobkyně svůj závazek splnila, tj. zprostředkovala zveřejnění inzerce v konkrétním periodiku, a žalované doručila fakturu, kterou vyúčtovala cenu za tuto službu. Žalovaná tuto fakturu zaplatila po splatnosti uvedené na faktuře. Žalobkyně se proto touto žalobou domáhala rozdílu mezi cenou, kterou žalované vyúčtovala, a cenou, z níž při kalkulaci ceny vycházela, a to podle dohody účastníků o sankci za pozdní platbu.

3. Soud prvního stupně zjistil, že cenová kalkulace ze dne 2. 6. 2008 obsahuje následující ujednání: „V případě, že nebude dodržena splatnost faktury vycházející ze smluvních podmínek, bude dofakturována částka poskytnuté slevy k plné úhradě inzerce.“ Z faktury soud prvního stupně zjistil,

že byla vystavena dne 12. 6. 2008 a datum splatnosti faktury bylo stanoveno na 23. 6. 2008. Základní cena za smluvní plnění byla 402 780 Kč a cena po slevě ve výši 195 568,80 Kč (bez DPH), tj. 232 726,90 Kč včetně DPH. Vyúčtovanou cenu zaplatila žalovaná dne 23. 7. 2008. Dopisem ze dne 1. 7. 2011 uplatnila žalobkyně u žalované „sjednanou finanční sankci zaplacení částky rovnající se poskytnutým slevám“.

4. Soud prvního stupně uzavřel, že účastníci uzavřeli smlouvu ve smyslu ustanovení § 269 odst. 2 obch. zák., jejímž obsahem byl závazek žalobkyně zajistit v určitém termínu zveřejnění inzerce v konkrétním periodiku a závazek žalované zaplatit za tuto službu ve stanovené lhůtě shora popsáním způsobem sjednanou cenu. Pro případ porušení závazku žalované včas zaplatit dohodnutou cenu si smluvili účastníci sankci, která byla stanovena pevnou částkou jako rozdíl mezi tzv. základní cenou uvedenou v kalkulaci a cenou tzv. „po slevě“. Toto ujednání vyložil soud prvního stupně jako ujednání o smluvní pokutě [§ 544 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku platného do 31. 12. 2013 (dále jen „obč. zák.“), a § 300 a násl. obchodního zákoníku (dále jen „obch. zák.“)].

5. Soud prvního stupně poté přistoupil k moderaci výše smluvní pokuty podle § 301 obch. zák., jelikož tato nebyla za konkrétních okolností přiměřená. Soud prvního stupně považoval za přiměřenou smluvní pokutu pohybující se kolem 10 % sjednané ceny. Proto v tomto rozsahu žalobě vyhověl společně s požadovanými úroky z prodlení v zákonem stanovené výši podle § 369 odst. 1 obch. zák. a ve zbytku žalobu zamítl.

6. Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 5. 3. 2013, č. j. 6 Cmo 287/2012-172, změnil rozsudek soudu prvního stupně v napadeném výroku pod bodem II a III tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobkyni částku 187 654,20 Kč s úrokem z prodlení ve výši 7,75 % p. a. od 26. 7. 2011 do zaplacení (výrok pod bodem I) a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů (výrok pod bodem II).

7. Odvolací soud se ztotožnil s právním posouzením závazkového vztahu a následně dovodil, že sporné ustanovení je ujednáním o smluvní pokutě, a proto je třeba vycházet z § 544 a násl. obč. zák. a § 300 a násl. obch. zák. Odvolací soud se však neztotožnil s právním názorem soudu prvního stupně ohledně možnosti moderace smluvní pokuty.

8. Tento rozsudek Vrchního soudu v Praze byl zrušen rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2013, č. j. [23 Cdo 1118/2013-219](#). Nejvyšší soud dospěl k závěru, že pokud odvolací soud posoudil ujednání o smluvní pokutě jako platné, spočívá jeho rozhodnutí na nesprávném právním posouzení věci a zavázal odvolací soud právním názorem, že ujednání o smluvní pokutě je neplatné.

9. Vrchní soud v Praze v novém rozhodnutí ve věci ze dne 26. 2. 2014, č. j. 6 Cmo 287/2012-232, rozhodl, že rozsudek soudu prvního stupně se v bodu II. výroku potvrzuje (výrok pod bodem I/1), změnil výrok rozsudku soudu prvního stupně pod bodem III. ohledně náhrady nákladů řízení (výrok pod bodem I/2) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího i dovolacího řízení (výrok pod bodem II).

10. Odvolací soud v novém rozhodnutí ve věci posoudil smluvní pokutu jako neplatně sjednanou. Dovodil, že pokud není ujednání o smluvní pokutě řádně dojednáno písemně, je nutné takové ujednání považovat za neplatné. Jde-li o právní úkon, pro který je stanovena pod sankcí neplatnosti písemná forma, musí určitost obsahu projevu vůle vyplývat ze samotného textu listiny, na které je projev vůle zaznamenán. Právně významný je pouze ten projev vůle, který je vyjádřen v písemném textu. Nepostačuje, pokud je účastníkům právního vztahu jasné, co je předmětem smlouvy, není-li to seznatelné z jejího textu. Určitost písemného projevu vůle je objektivní kategorií a projev vůle by neměl vzbuzovat důvodné pochybnosti o jeho obsahu ani u třetích osob.

Dovolání a vyjádření k němu

11. Rozsudek odvolacího soudu ve všech výrocích napadla žalobkyně dovoláním. Přípustnost dovolání vymezila tím, že rozhodnutí ve věci závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která je dovolacím soudem rozhodována rozdílně, tj. výkladu smluvního ujednání, kdy poukazuje na to, že rozsudek odvolacího soudu vychází ze závazného právního názoru obsaženého v rozsudku ze dne 28. 11. 2013, sp. zn. [23 Cdo 1118/2013](#), že platnost cenového ujednání podléhá pouze zákonným náležitostem smluvní pokuty, avšak Nejvyšší soud stejnou právní otázku řešil rozdílně ve skutkově obdobné věci, a to v rozsudku ze dne 17. 9. 2013, sp. zn. [32 Cdo 3092/2011](#), kdy dospěl k jinému závěru, a to že je namístě vypořádat se s možností úmyslu stran sjednat rozvazovací podmínku ve smyslu § 36 odst. 2 věty druhé obč. zák. Dovolatelka se domnívá, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci, tj. výkladu právního ujednání, kdy úmyslem smluvních stran podle dovolatelky bylo, že žalobkyně poskytuje žalované slevu z ceny pod podmínkou, že cena bude zaplacená včas. Dovolatelka namítá, že závěry odvolacího soudu odporují zjištěnému skutkovému stavu věci (zejména zjištěnému úmyslu stran) a jsou v rozporu se základními interpretačními zásadami.

12. Podle dovolatelky má sporné ujednání převážně motivační charakter vůči žalované. Účelem této smluvní konstrukce je docílit zaplacení sjednané ceny v relativně krátké časové souslednosti od doby vytištění inzerátu, a to s ohledem na konstrukci výše plnění žalobkyně majitelům tištěných periodik. Svým obsahem jde o cenové ujednání, nikoli o sankci za porušení smluvní povinnosti. Toto ujednání je proto třeba posuzovat jako rozvazovací podmínku ve smyslu ustanovení § 36 obč. zák., která v případě splnění sjednané hypotézy ruší původně sjednanou výši ceny (slevy). Takové ujednání zcela zřejmě není v rozporu se žádným kogentním ustanovením zákona ani jej nelze shledat neplatným proto, že zákon obchází.

13. Dovolatelka proto navrhl, aby Nejvyšší soud napadený rozsudek změnil tak, že se žalobě vyhovuje a žalované se ukládá, aby žalobkyni uhradila v plném rozsahu veškeré náklady řízení.

III.

Přípustnost dovolání

14. Tříčlenný senát č. 23, který měl podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu dovolání projednat a rozhodnout o něm, dospěl v otázce posuzování platnosti sporného ujednání k právnímu názoru odlišnému od toho, který byl vyjádřen v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2013, sp. zn. [23 Cdo 1118/2013](#). Rozhodl proto o postoupení věci k rozhodnutí velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia podle § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia pak věc projednal a rozhodl o ní v souladu s ustanoveními § 19 a § 20 odst. 1 uvedeného zákona.

15. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), ve znění účinném do 31. 12. 2013 (článek II. bod 2. zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

16. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

17. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí

odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

18. Podle § 241a odst. 1 o. s. ř. lze dovolání podat pouze z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

19. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání je podle § 237 o. s. ř. přípustné, neboť rozhodnutím odvolacího soudu se odvolací řízení končí a napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak. když vyřešení sporu je postaveno na posouzení otázky, zda je předmětné sporné ujednání: „V případě, že nebude dodržena splatnost faktury vycházející ze smluvních podmínek, bude dofakturována částka poskytnuté slevy k plné úhradě inzerce,“ platné, a pokud ano, jaké právní následky vyvolává.

IV.

Důvodnost dovolání

20. V rozsudku ze dne 28. 11. 2013, sp. zn. [23 Cdo 1118/2013](#), Nejvyšší soud dospěl k právnímu názoru: „Má-li být závazek k zaplacení smluvní pokuty sjednán platně, musí z ujednání o smluvní pokutě jednoznačně vyplývat, splnění jaké konkrétní povinnosti je tímto institutem zajištěno, to znamená při porušení které konkrétní povinnosti vzniká nárok na zaplacení smluvní pokuty (Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2010, sp. zn. [33 Cdo 5391/2008](#)). Je-li zajišťovaná povinnost specifikována v dohodě o smluvní pokutě pouze tak, že nebude-li dodržena splatnost faktury, potom tato obecná formulace nesplňuje požadavek jednoznačného vymezení konkrétní zajišťované povinnosti, tj. výslovné uvedení účastníky sjednané splatnosti pohledávky. Z uvedeného ujednání není zřejmé, kdy dojde k porušení zajišťované povinnosti, neboť určení sjednané splatnosti pohledávky dohoda o smluvní pokutě neobsahuje.“

21. Velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu oproti tomu v této konkrétní věci dospěl pro tentokráte k závěru, že ujednání ve znění: „V případě, že nebude dodržena splatnost faktury vycházející ze smluvních podmínek, bude dofakturována částka poskytnuté slevy k plné úhradě inzerce,“ je dostatečně určitým ujednáním o smluvní pokutě, neboť si účastníci sjednali, že pokud nebude sjednaná cena v rozsahu slevy zaplacená včas, tedy pokud nebude dodržena splatnost (vycházející ze smluvních podmínek) faktury, již byla o slevu snížená sjednaná cena vyúčtována, bude zaplacená sankce ve výši poskytnuté slevy k plné ceně plnění. Nejvyšší soud totiž již rozsudku ze dne 20. 5. 2010, sp. zn. [33 Cdo 5391/2008](#), dovedil, že pokud má být závazek k zaplacení smluvní pokuty sjednán platně, musí z ujednání o smluvní pokutě jednoznačně vyplývat, splnění jaké konkrétní povinnosti je tímto institutem zajištěno, to znamená při porušení které konkrétní povinnosti vzniká nárok na zaplacení smluvní pokuty. V daném případě bylo smluvní pokutou zajištěno splnění povinnosti zaplatit dohodnutou slevou cenu v dohodnutém termínu. Vůle účastníků směřovala k tomu, že pokud bude cena za inzerci zaplacená včas, nebude odběratel sankcionován smluvní pokutou ve sjednané výši rovnající se poskytnuté slevě k plné úhradě inzerce. Jestliže by však dohodnutá cena s poskytnutou slevou nebyla zaplacená v dohodnutém termínu, tudíž by se odběratel dostal do prodlení se zaplacením ceny, došlo by k porušení smluvní povinnosti a podle sjednaného ujednání je poskytovatel plnění oprávněn uplatnit nárok na zaplacení smluvní pokuty rovnající se rozdílu mezi tzv. základní cenou uvedenou v kalkulaci, která podle skutkových zjištění činila 402 780 Kč a cenou tzv. „po slevě“ ve výši 195 568,80 Kč, a to společně s DPH.

22. Nejvyšší soud námitku dovolatelky, že uvedené předmětné ujednání bylo třeba posuzovat jako rozvazovací podmínku ve smyslu § 36 obč. zák., která v případě splnění sjednané hypotézy ruší

původně sjednanou výši ceny (slevy), nepovažuje za oprávněnou a dospěl k závěru, že v daném případě není možno na daný případ rozvazovací podmínku aplikovat. Dovolací soud při právním posouzení vyšel z ustanovení § 36 odst. 1 věty první obč. zák., podle něhož lze vznik, změnu nebo zánik práva či povinnosti vázat na splnění podmínky. Ve smyslu § 36 odst. 2 věty druhé obč. zák. je podmínka rozvazovací, jestliže na jejím splnění závisí, zda následky již nastalé pominou. Z účelu ustanovení o podmínce rozvazovací je zřejmé, že zásadně nevzniká žádná povinnost ke splnění podmínky. Pokud by tomu tak bylo, nejednalo by se o podmínku, ale o smluvní povinnost. A právě o smluvní povinnost, povinnost zaplatit dohodnutou cenu, se v daném případě jedná. Tím, že smluvní strana nesplní povinnost plynoucí jí z ujednání o zaplacení dohodnuté ceny v dohodnutém termínu plnění, nemůže znamenat, že by tímto jednáním smluvní strany měly pominout nějaké nastalé následky spojené s nezaplacením smluvní ceny. Z právní úpravy ohledně rozvazovací podmínky vyplývá, že při naplnění rozvazovací podmínky podle § 36 obč. zák. nastává zánik právních účinků smlouvy bez dalšího (srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2014, sp. zn. [23 Cdo 3137/2013](#), veřejnosti dostupném na www.nsoud.cz). V daném případě však nezaplacením dohodnuté ceny ve sjednaném termínu nenastává zánik právních účinků smlouvy, zánik povinnosti zaplatit sjednanou cenu ve výši nižší o poskytnutou slevu z ceny. Naopak nezaplacením ceny s poskytnutou slevou z ceny ve sjednaném termínu, tedy porušením smluvní povinnosti zaplatit dohodnutou cenu ve sjednaném termínu, nastává právo oprávněného, aby po povinném požadoval úhradu sankce ve výši poskytnuté slevy z ceny.

23. Tímto právním názorem se Nejvyšší soud vypořádává i s rozporem uvedeným v dovolání v dosavadní judikatuře dovolacího soudu, a i proto je dovolání ve smyslu § 237 o. s. ř. přípustné.

24. V rozsudku ze dne 17. 9. 2013, sp. zn. [32 Cdo 3092/2011](#), dospěl Nejvyšší soud při posuzování povahy a platnosti obdobného ujednání k následujícímu právnímu závěru: „Pro posouzení právní povahy ujednání není rozhodný užitý právní pojem, nýbrž obsah ujednání, z něhož je zřejmé, k čemu směřovala vůle stran. Okolnostmi, z nichž lze dovodit skutečnou vůli, kterou strany ve sporném ujednání projevíly, se však nezabýval a vůli stran (jejich úmysl) způsobem stanoveným v zákoně a vysvětleným judikaturou nezkoumal. Neprovedl ostatně ani elementární výklad jazykového vyjádření obsaženého v ujednání. Závěr o tom, že sporným ujednáním byla sjednána smluvní pokuta, založil toliko na argumentu, že ujednání naplňuje znaky dohody o smluvní pokutě a že jeho smyslem je zajištění řádného plnění závazku. Nikterak se přitom nevypořádal s možností, již nasvědčuje samotná dikce zkoumaného ujednání, totiž zda úmyslem stran nebylo sjednat rozvazovací podmínku ve smyslu ustanovení § 36 odst. 2 věty druhé obč. zák. v tom smyslu, že žalobkyně poskytuje žalované slevu z ceny pod podmínkou, že cena bude zaplacená včas. Nelze přehlédnout, že účelem též takového ujednání je motivace dlužníka k řádnému a včasnému splnění jeho povinnosti.“

25. Jakkoliv jde v posuzované věci o výklad dispozitivních ustanovení soukromého práva a o podřazení smluvního ujednání účastníků jednotlivým ustanovením o závazkovém právu, aniž by byl pro tentokrát shledáván rozpor takového ujednání se zákonem či jeho obcházení, a jakkoliv jde v posuzované věci o podřazení ujednání, které vykazuje prvky různých právních institutů (ujednání o ceně, užití rozvazovací klauzule, sankční povaha povinnosti aj.), dispozitivním ustanovením, je podřazení předmětného smluvního ujednání závěru o sjednání smluvní pokuty významné z hlediska možné moderace pokuty, k níž soud prvního stupně v tomto případě částečně přistoupil a kterou odvolací soud ve svém původním, a dovolacím soudem zrušeném, rozhodnutí svým právním posouzením pro závěr o přiměřenosti smluvní pokuty nepoužil.

26. Vzhledem k tomu, že podle § 301 obch. zák. má soud tzv. moderační oprávnění, podle něhož soud může snížit nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu s přihlédnutím k hodnotě a významu zajišťované povinnosti, a to až do výše škody vzniklé do doby soudního rozhodnutí porušením smluvní povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta, je třeba, aby se odvolací soud v dalším řízení v rozsahu odvoláním napadené části rozsudku soudu prvního stupně zabýval znovu přezkoumáním rozhodnutí

soudu prvního stupně o moderaci smluvní pokuty, neboť odvolací soud se s ohledem na jeho odlišný právní závěr týkající se platnosti ujednání o smluvní pokutě již nezabýval a nemohl zabývat posouzením přiměřenosti smluvní pokuty a možností moderace ve smyslu § 301 obch. zák., dospěl-li k nesprávnému právnímu závěru, že smluvní pokuta nebyla sjednána mezi účastníky platně.

27. Nejvyšší soud proto dospěl k závěru, že dovolání žalobkyně je důvodné, neboť rozhodnutí odvolacího soudu spočívá podle § 241a odst. 1 o. s. ř. na nesprávném právním posouzení, dospěl-li odvolací soud - zavázán předchozím právním názorem dovolacího soudu - k závěru, že ujednání o smluvní pokutě je v daném případě neplatné.

28. S ohledem na výše uvedené Nejvyšší soud napadený rozsudek odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. bez jednání (§ 243a odst. 1 o. s. ř.) zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243g odst. 1 o. s. ř.), v němž bude soud vázán právním názorem dovolacího soudu (§ 243g odst. 1 věta za středníkem o. s. ř.); odvolací soud rozhodne také o dosavadních nákladech řízení včetně řízení dovolacího (§ 243g odst. 1 věta druhá o. s. ř.).